

УДК 35.073.52:621(045)

Сусіденко В.Т.*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку
Ужгородського торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету***Сусіденко О.В.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

ПОБУДОВА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Стаття присвячена побудові системи фінансової безпеки торговельного підприємства. Формування загальної концепції забезпечення фінансової безпеки, що є комплексною системою поглядів на ключові інтереси торговельного підприємства у фінансовій сфері, принципи і засоби їхньої реалізації та захисту від внутрішніх та зовнішніх загроз. Проаналізовано фактори, що впливають на забезпечення та функціонування такої системи.

Ключові слова: фінансова безпека підприємства, фактори, вплив, діяльність підприємства, концепція, принципи.

Сусіденко В.Т. ПОСТРОЕНИЕ СИСТЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ТОРГОВОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

Статья посвящена построению системы финансовой безопасности предприятия. Формирования общей концепции обеспечения финансовой безопасности, что есть комплексной системой взглядов на ключевые интересы торгового предприятия в финансовой сфере, принципы и средства их реализации и защиты от внутренних и внешних угроз. Анализируются факторы, влияющие на обеспечение и функционирование такой системы.

Ключевые слова: финансовая безопасность предприятия, факторы, влияние, деятельность предприятия, концепция, принципы.

Susidenko V.T. CONSTRUCTION OF SYSTEM PROVIDING TO FINANCIAL SAFETY OF TRADE ENTERPRISE

The article is sanctified to the construction of the system of financial safety of enterprise. To forming of general conception of providing of financial safety, is the complex system of looks to key interests of trade enterprise in a financial sphere, principles and facilities of their realization and protecting from internal and external threats. Factors influencing on providing and functioning of such system are analysed.

Keywords: financial security company, factors that impact the business, concept, principles.

Постановка проблеми. На сьогодні стає актуальною розробка системи заходів, які зменшать чи взагалі усунуть значний негативний вплив чинників на фінансову систему сучасного підприємства. Формування загальної концепції забезпечення фінансової безпеки, створення ефективної системи забезпечення фінансової безпеки.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Аналіз побудови системи забезпечення фінансової безпеки торговельного підприємства, які впливають на фінансову безпеку, розглядали багато вчених-економістів, зокрема І.А. Бланк, С.П. Дубецька, С.М. Ільяшенко, Т.Б. Кузенко, Л.С. Мартюшева та Р.С. Папехин. Слід відзначити, що в науковій літературі немає узгодженої думки щодо моделі та структури, які здійснюють вплив на формування фінансової безпеки торговельних підприємств, і зокрема підприємств.

Формулювання цілей статті. Виходячи з принципів системи забезпечення фінансової безпеки, головною ціллю є створення системи ідентифікації та нейтралізації фінансових загроз та небезпек і забезпечення фінансової безпеки підприємства в поточному і стратегічному періодах. Високий рівень фінансової захищеності підприємства гарантує не тільки стабільне та максимально ефективне функціонування, а також високий потенціал розвитку підприємства в майбутньому, певну гарантію суб'єктам господарювання в постійній наявності фінансових ресурсів, саме це і визначає актуальність статті.

Виклад основного матеріалу. Об'єктивність ринкової економіки змушує суб'єкти господарювання

шукати нові ефективні методи, принципи та важелі, що забезпечують фінансово-господарську діяльність. Функціонування будь-якої системи неможливо без використання відповідних систем, серед яких вагоміше місце займає система забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Система фінансової безпеки підприємства – це сукупність взаємопов'язаних елементів (спеціальних структур, засобів, методів і заходів), здатних забезпечити безпеку ведення бізнесу від внутрішніх і зовнішніх загроз [1, с. 63].

Система забезпечення фінансової безпеки торговельних підприємств повинна починатись із формування загальної концепції забезпечення фінансової безпеки, що є комплексною системою поглядів на ключові інтереси торговельного підприємства у фінансовій сфері, принципи і засоби їх реалізації та захисту від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Така концепція, на нашу думку, повинна враховувати складові [2, с. 8]:

- 1) принципи системи забезпечення фінансової безпеки підприємств;
- 2) мету та завдання системи забезпечення фінансової безпеки;
- 3) чинники впливу на систему забезпечення фінансової безпеки;
- 4) механізми забезпечення фінансової безпеки;
- 5) напрями та заходи реалізації системи забезпечення фінансової безпеки.

У загальному вигляді концепція системи забезпечення фінансової безпеки торговельного підприємства наведена на рис. 1.

До визначальних принципів, які лежать в основі забезпечення фінансової безпеки торговельного підприємства, на нашу думку, належать перераховані нижче.

Так, принцип обґрунтованості передбачає, що вартість витрат на забезпечення фінансової безпеки підприємства не повинна перевищувати рівня реальних і потенційних небезпек, загроз і ризиків, а також рівня фінансових можливостей підприємства.

Принцип своєчасності вимагає негайної реакції системи безпеки підприємства на небезпеки, загрози і ризики, що виникають. При цьому особливо важливі попереджувальні, профілактичні заходи з метою недопущення небажаних для підприємства дій, явищ і подій.

Принцип стратегічної орієнтації передбачає розробку фінансової безпеки в інтеграції з головною стратегією підприємства.

Принцип науковості базується на вимогах об'єктивних економічних законів, врахуванні реальних умов та особливостей економіки, що обумовлюють необхідність використання світового досвіду здійснення інновацій.

Принцип планованості полягає в координації всіх планів підприємства і врахування цільових завдань фінансової безпеки, залучення в ці процеси різних служб підприємства. Зазначений принцип передбачає безперервність забезпечення фінансової безпеки.

Принцип цільової спрямованості полягає в орієнтації на стратегічні та тактичні цілі розвитку підприємства, та має на меті забезпечення кінцевих результатів, а також те, що рішення, які торкаються забезпечення фінансової безпеки підприємства, не повинні вступати в протиріччя із стратегічними цілями.

Принцип оптимальності передбачає вибір варіанту інноваційного розвитку, який забезпечить максимальне задоволення інтересів споживачів і підприємства при наявних ресурсах.

Виходячи з принципів системи забезпечення фінансової безпеки, головною метою створення такої системи є ідентифікація, нейтралізація фінансових загроз та небезпек, а також забезпечення фінансової безпеки в поточному і стратегічному періодах.

Реалізація мети здійснюється через ряд завдань, головними з яких є [3, с. 27]:

- формування інформаційно-нормативної бази системи забезпечення фінансової безпеки;
- розробка системи індикаторів, що встановлюють рівень загроз і небезпек фінансовій безпеці;

- формування ресурсного забезпечення фінансової безпеки підприємства;

- створення організаційної структури системи забезпечення фінансової безпеки;

- розробка комплексу заходів, спрямованих на підтримку рівня фінансової безпеки підприємства.

У концепцію створення системи фінансової безпеки торговельних підприємств обов'язково входять фактори, що впливають на забезпечення та функціонування такої системи.

Здійснюючи дослідження забезпечення фінансової безпеки торговельних підприємств, ми дійшли до висновку, сукупність усіх факторів найчастіше поділяють на внутрішні і зовнішні.

Проте, на нашу думку, цього не достатньо і для більшої інформативності їх варто поділити за спрямованістю дії (див. рис. 2).

До внутрішніх чинників слід віднести:

- управлінські (діяльність керівників, діяльність персоналу, професіоналізм менеджерів, стратегічний менеджмент);

- фінансові (фінансова система, фінансові інтереси власників, джерела фінансового забезпечення, структура капіталу підприємства, величина чистого грошового потоку);

- організаційно-структурні (особливості господарської діяльності, особливості організаційної структури, особливості внутрішньої культури).

Зовнішні фактори впливу поділяють за рівнями на:

- макрорівні (політичні та соціальні, техногенні та форс-мажорні чинники, фінансова нестабільність та фінансова нестабільність держави, законодавчі зміни та зміни фінансово-кредитної політики держави, зміни внутрішнього попиту та пропозиції на товари, зміни попиту і пропозиції на ресурси);

- мезорівні (техногенні та форс-мажорні чинники, соціальні чинники, фінансова нестабільність, взаємозв'язки з регіонами, наявність ресурсів, зміни попиту та пропозиції);

- мікрорівні (рівень конкуренції на ринку, поведінка партнерів по бізнесу та клієнтів, зміни попиту та пропозиції на товари, зміни цінової стратегії основними конкурентами).

Сукупність чинників впливу на систему забезпечення фінансової безпеки визначають механізми системи фінансової безпеки підприємств. Створення та функціонування системи фінансової безпеки вимагає розробки та реалізації основних механізмів, а саме: організаційного механізму системи фінансової безпеки торговельних підприємств; фінансового меха-



Рис. 1. Концепція системи забезпечення фінансової безпеки торговельного підприємства

Джерело: запропоновано автором

нізму системи фінансової безпеки підприємств та інформаційного механізму системи фінансової безпеки підприємств.

Організаційний механізм системи фінансової безпеки містить [3, с. 58]:

1) методи, способи та прийоми організації системи фінансової безпеки;

2) правове забезпечення організації системи фінансової безпеки;

3) нормативне забезпечення організації системи фінансової безпеки;

4) кадрове забезпечення організації системи фінансової безпеки.

Фінансовий механізм системи фінансової безпеки містить:

1) методи та прийоми впливу на фінансовий стан та фінансове забезпечення господарської діяльності підприємств;

2) важелі впливу на фінансовий стан та фінансове забезпечення господарської діяльності торговельних підприємств;

3) норми та нормативи фінансової діяльності підприємств;

4) правове забезпечення фінансової діяльності торговельних підприємств;

5) інформаційна база управління фінансами торговельних підприємств.

Інформаційний механізм, що має у складі:

1) методи, способи та прийоми організації збору, опрацювання та збереження фінансової, маркетингової та іншої, пов'язаної інформації;

2) правове забезпечення організації збору, опрацювання та збереження фінансової, маркетингової та іншої інформації;

3) нормативне забезпечення організації збору, опрацювання та збереження інформації;

4) кадрове забезпечення організації збору, опрацювання та збереження інформації.

Вказані механізми в сукупності обумовлюють вибір напрямів та заходів її реалізації.

Найважливішим елементом у запропонованій концепції є система забезпечення фінансової безпеки, яка базується на основних положеннях її загальної теорії:

– фінансова безпека розглядається як цілісність із особливими властивостями, яка водночас складається із елементів;

– можливе визначення межі та її середовища (зовнішнього та внутрішнього), що впливає на рівень фінансової безпеки підприємства та вступає у взаємодію з ним;

– можливість вивчення динаміки рівня фінансової безпеки;

– система може розглядатися як підсистема або елемент іншої більш загальної системи (зокрема, системи економічної безпеки підприємства).

Методологічною основою формування системи забезпечення фінансової безпеки підприємства є, на нашу думку, системний, ситуаційний та комплексний підходи.

Системний підхід до забезпечення фінансової безпеки передбачає дослідження системи з такого погляду, що система розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів, якій притаманні «вихід», тобто – ціль: «вхід»; зв'язок із зовнішнім середовищем; зворотний зв'язок; «процес» у системі.

Ситуаційний підхід до системи забезпечення фінансової безпеки підприємств передбачає вибір форм і методів регулювання залежно від умов конкретних обставин: економічних, політичних, правових, соціальних, технічних, природних змін зовнішнього середовища; дозволяє виявити фактори найбільшого впливу.

Комплексний підхід до системи забезпечення фінансової безпеки підприємств передбачає всебічне дослідження причинних зв'язків та наслідків, комплексну оцінку вхідних параметрів системи забезпечення, їх зміну та розвиток на досліджуваному об'єкті (підприємстві) у просторі і часі, за кількісними та якісними ознаками та вихідні параметри цього процесу.

Розглядаючи побудову системи забезпечення фінансової безпеки, пропонуємо розглядати її два рівні: методологічний і практичний.

Методологічний рівень системи містить теорію об'єктивних економічних законів, закономірностей та законів організації, наукові підходи та принципи їх побудови, функціонування та розвитку управління соціально-економічними і технічними системами, дослідження основного інструменту ринкових відносин – механізму конкуренції, які згідно з головною ціллю – формують теоретичний фундамент забезпечення фінансової безпеки суб'єкту господарювання.

Практичний рівень (або реалізації) цієї системи, що передбачає під час застосування методологічних підходів розробку реальних заходів щодо забезпечення фінансової безпеки об'єктів, які відповідно до встановлених цілей сприяють досягненню високого рівня фінансової безпеки підприємства, а також сприяють його розвитку.

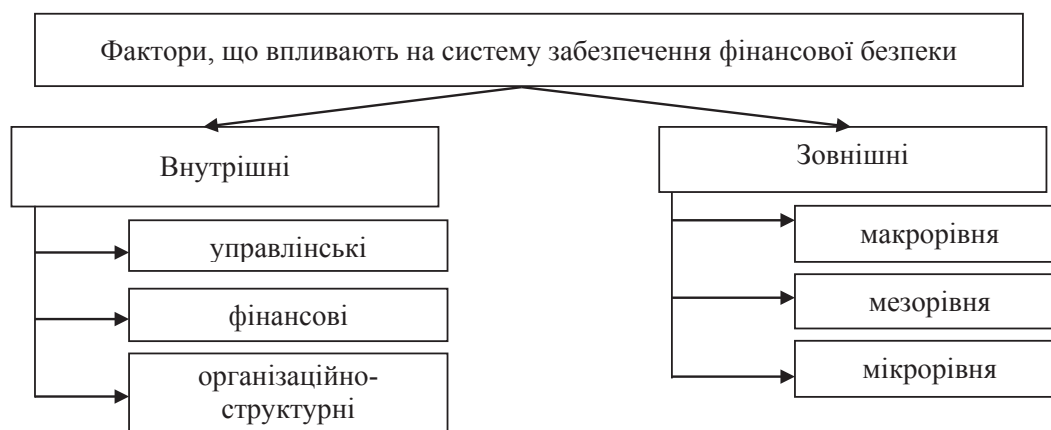


Рис. 2. Чинники впливу на систему забезпечення фінансової безпеки підприємства

Вважаємо, що, з практичного погляду, структура системи забезпечення фінансової безпеки підприємства є трьохкомпонентною (рис. 3.):

1. Підсистема забезпечення, яка складається з підсистем нормативно-правового та методичного, ресурсного та наукового забезпечення фінансової безпеки підприємства.

2. Функціональна підсистема, яка базується на здійсненні управлінського процесу з використанням загальних функцій управління.

3. Цільова підсистема, яка базується на визначенні цілей та результатів діяльності підприємства.

Виходячи із вищевикладеного, на нашу думку, для забезпечення фінансової безпеки підприємства потрібно мати ефективну систему забезпечення, яка

складається із підсистем: інформаційної, наукової, правової, нормативної, які забезпечують взаємозв'язок із зовнішнім середовищем підприємства, а також характеризують внутрішнє середовище підприємства та сприяють ефективності функціонування.

Інформаційне забезпечення системи забезпечення фінансової безпеки підприємств представляє безперервний і цілеспрямований відбір різноманітної необхідної інформації, який необхідний для аналізу, прогнозування ситуації на вітчизняному та світовому ринках за всіма складовими фінансової безпеки підприємства.

Наукове забезпечення системи фінансової безпеки підприємств містить наукові підходи, розробки, дослідження, поширення зв'язків між науковцями



Рис. 3. Основні підсистеми забезпечення фінансової безпеки торговельного підприємства

Джерело: розроблено автором

і виробниками, розроблення науково-практичних заходів щодо покращення діяльності підприємства для досягнення відповідного рівня фінансової безпеки підприємства.

Правове забезпечення системи забезпечення містить: вивчення та використання законів та підзаконних актів, які регулюють діяльність підприємств галузі (зокрема, питання фінансового регулювання).

Нормативне забезпечення системи забезпечення фінансової безпеки підприємств містить: нормативи, міжнародні стандарти, галузеві стандарти, стандарти підприємства, технічні умови, інструкції, колективний договір, положення, угоди та інші документи. Нормативне забезпечення повинно враховувати зміни й вимоги, які ставлять до підприємства в сучасних умовах. Розвиток цієї підсистеми суттєво впливає на якість виробництва продукції та організації праці, а значить здійснює опосередкований, але значний вплив на рівень фінансової безпеки підприємства.

Ресурсне забезпечення системи забезпечення фінансової безпеки підприємств містить: високий науковий рівень розробок ресурсозберігаючих технологій; знаходження нових джерел і форм ресурсного забезпечення; вибір прогресивних логістичних технологій матеріальних потоків; вибір сучасних інформаційних технологій нормування, планування, обліку і контролю витрачання ресурсів (насамперед фінансових); аналіз ефективності використання ресурсів.

Функціональна підсистема містить у собі підсистеми формування, управління та підтримки фінансової безпеки підприємства з виділенням структури, функцій, методів забезпечення та управління, механізмів формування, управління та підтримки з урахуванням елементів структури фінансової безпеки підприємства.

За допомогою механізму управління фінансовою безпекою підприємства відбувається вплив суб'єктів фінансової безпеки (підприємство або бізнес-процес) на об'єкт (фінансові відносини, які впливають на рівень фінансової безпеки). Цілі управління фінансовою безпекою підприємства можуть бути досягнуті лише при достатньому рівні забезпечення дії методів (організаційних та економічних), способів, прийомів та технологій, які приводять у дію засоби управління (інструменти та важелі).

Підсистема підтримки фінансової безпеки передбачає усунення наявних небезпек, запобігання потенційним загрозам, компенсації збитку та відновлення безпеки (збільшення прибутків, зниження витрат, продажу активів, комплексна стратегія відновлення). Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства – це система організаційних, фінансових та правових засобів впливу, які мають на меті своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці підприємства.

Основне призначення механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства полягає в створенні і реалізації умов, що забезпечують фінансову безпеку підприємства.

Механізм підтримки фінансової безпеки підприємства є системою, яка визначається нормативно-правовим, адміністративно-організаційним, інформаційним та кадровим забезпеченням, а також впливає на фінансові відносини за допомогою функцій, методів та важелів через виробничо-господарські, фінансові та інвестиційні процеси для забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Фінансова безпека підприємства пов'язана із системою та результатами управління і тому важливим етапом її забезпечення є оцінка та прогнозування факторів впливу та показників фінансової безпеки. У такій ситуації можна застосувати різні напрями підвищення фінансової безпеки.

Серед них можна виділити:

– введення системи моніторингу та центрів відповідальності, що призводить до ефективного використання ресурсів та дозволяє знаходити резерви підприємства;

– створення та функціонування логістичних ланцюгів, які забезпечують повний цикл створення та реалізації продукції (послуг, робіт).

Головна мета забезпечення фінансової безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування в поточному періоді і на перспективу.

Важливими елементами забезпечення фінансової безпеки підприємства є цільова підсистема. Загалом цілі забезпечення фінансової безпеки торговельного підприємства пропонуються структурувати так:

– ринкові цілі – забезпечення розширення ринків, збільшення реалізації обсягів товарів; критерії: частка ризику, обсяг реалізації, зміна пропорцій, пріоритетів у товарній політиці;

– фінансові цілі – забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства; критерії: прибуток, рентабельність, фінансова стійкість, приріст власності тощо;

– соціальні цілі – досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу; ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів; критерії: рівень життя працівників, заробітна плата, соціальний захист тощо.

Висновки. Отже, головними результатами реалізації моделі системи забезпечення фінансової безпеки торговельних підприємств, на нашу думку, є:

- 1) підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств;
- 2) зменшення фінансових втрат від загроз, небезпек і ризиків;
- 3) зростання вартості торговельного підприємства;
- 4) задоволення інтересів власників підприємства;
- 5) задоволення інтересів трудового колективу підприємства;
- 6) виконання фінансових вимог держави;
- 7) виконання фінансових вимог кредиторів та партнерів по бізнесу.

Досягнення зазначених результатів під час реалізації запропонованої моделі системи фінансової безпеки забезпечується під час впровадження такої моделі в повному обсязі в практику фінансово-господарської діяльності торговельних підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Беседин А.Л. Экономическая безопасность предприятия в контексте системного подхода к решению проблемы защиты конфиденциальной информации / А.Л. Беседин, В.В. Беляев // Финансы и кредит. – 2004. – № 27. – С. 63–68.
2. Гринюк Н.А. Інноваційні підходи до вивчення стану фінансової безпеки підприємств України / Н.А. Гринюк // Проблеми науки. – 2009. – № 1. – С. 8–15.
3. Сусіденко О.В. Фінансова безпека підприємства: теорія, методи, практика: монографія / О.В. Сусіденко. – Київ: Центр учбової літератури, 2015. – С. 128.